

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНИМИ ТЕКСТАМИ НА ЗАНЯТТЯХ З ПРАКТИКИ УСНОГО ТА ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ НА ФАКУЛЬТЕТІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Тетяна ТОКАРЕВА (Кіровоград, Україна)

Стаття присвячена особливостям роботи з навчальними текстами з огляду на розвиток та удосконалення навичок читання, говоріння та письма на заняттях з практики мови на факультеті іноземних мов педагогічного ВНЗ.

***Ключові слова:** навчальний текст, мовний матеріал, усне мовлення, стилістичний аналіз, трансформація тексту.*

The paper focuses on the peculiarities of arrangement of work with educational texts, the latter being viewed as means of the development and mastering reading, speaking and writing comprehension skills at the German Practice lessons of Foreign Language Department in a pedagogical university.

***Key words:** educational text, transformation of the text, language material, speaking, stylistic analysis.*

Основним показником здійснення мовленнєвої діяльності є створення чи розуміння тексту. Часто сперечаються про те, що таке текст: чи це відправна точка, чи заключний етап певного відрізка навчального процесу. Одні вважають текст відправною точкою, матеріалом для роботи над лексикою і граматикою, з нього треба починати, а потім вже виконуються вправи, активізується матеріал тексту. Інші вважають, що текстом повинна завершуватись робота над матеріалом (спочатку слід пропрацювати матеріал по частинах, а потім у всьому тексті) [1:60].

Проблеми організації роботи з навчальним текстом, структурні особливості навчального тексту досліджували у своїх працях такі методисти, як Фоломкіна С.К., Бухбіндер О.В., Пасов Є.І. та ін.

Мета статті – розглянути та узагальнити матеріал про структурні особливості навчального тексту, які впливають на організацію роботи з ним на заняттях з практики мови.

«Учбовим текстом називаємо такий текст, який, виступаючи у вигляді письмової фіксації опрацьованого усного матеріалу, є повною основою для розвитку підготовленого мовлення [1:60]». У методиці викладання іноземних мов викладання і вивчення мови за навчальними текстами є найбільш традиційною формою подачі навчального матеріалу з метою його подальшого закріплення у системі вправ. Ця форма роботи використовується як шкільною, так і вузівською методикою, вона лежить в основі створення підручників і навчальних посібників, де «урок» представляє собою комплекс, який складається із

навчального тексту (чи двох-трьох навчальних текстів, які розташовані у певній, методично виправданій послідовності), лінгво-методичного коментаря до нього і системи вправ.

«Робота за навчальними текстами дозволяє: 1) зберігаючи зв'язок із шкільною методикою, опиратися на початку навчання на ті форми роботи, якими студенти вже володіють; 2) використовуючи обмежений рамками тексту матеріал, створювати різноманітні вправи, які мають єдиний мовний і змістовний центр – навчальний текст; 3) розміщуючи навчальні тексти у певній послідовності, забезпечувати циклічність навчального процесу [4:134]».

«Робота з навчальними текстами слугує виконанню основних методичних завдань навчання – введенню і закріпленню мовного матеріалу, відпрацювання мовленнєвих умінь та навичок на основі мовно-мислительної та навчально-пізнавальної діяльності студентів. Головною вимогою до навчальних текстів є їх зразковість, тобто максимальна відповідність тексту за змістом і за формою як загальної методичної концепції системи навчання, так і тієї вузької мети, якої треба досягти під час роботи над текстом [4:135].»

Навчальний текст може бути як окремим твором, так і уривком, але він повинен мати завершений сюжет чи завершену сюжетну лінію і бути інформативно насиченим. Зазвичай він має обсяг від 1500 до 6000 друкованих знаків. Такі тексти добираються, як правило, із оригінальної художньої та публіцистичної літератури. Провідними критеріями відбору за змістом виступають наступні фактори: ідейна спрямованість тексту, його висока пізнавальна цінність, рівень новизни інформації, його науковість і художність [4:135]. Це відповідає тій загальній установці запропонованої системи навчання, яка поряд із оволодінням іноземною мовою висуває завдання всебічної освіти і виховання студентів.

Необхідно назвати ряд ознак, які дозволяють охарактеризувати текст достатньо повно у прикладних цілях та які визнані більшістю дослідників. Серед найбільш суттєвих з цієї точки зору можна назвати наступні ознаки.

Перш за все текст – це комунікативна одиниця, яку характеризує наявність комунікативного завдання. «Виступаючи результатом цілеспрямованої діяльності, текст завжди відображає певну прагматичну установку його автора. Як одиниці, тексту притаманна цілісність, смислова завершеність (завершеність з точки зору його автора по відношенню до комунікативного наміру, який був у нього). Ця ознака тексту проявляється у структурно-смисловій організації мовленнєвого твору, інтеграція частин якого забезпечується семантико-тематичними зв'язками, а також формально-граматичними і лексичними засобами. Третьою характеристикою тексту є його соціальна обумовленість: одне і те ж комунікативне завдання реалізується однією і тією ж особою по-різному, в залежності від її соціального статусу, соціальних ролей партнерів, форми реалізації спілкування (усної чи письмової), ситуації спілкування. Соціальна обумовленість тексту проявляється у першу чергу у виборі засобів, при допомозі яких комунікант оформлює свій мовленнєвий твір [6:19]».

Як свідчать дані лінгвістики тексту, особливості його структурної організації полягають у його об'єктивному поділі на так звані понадфразові єдності (прозаїчні строфи, періоди), які поєднують між собою групи фраз у більш чи менш цілісні смислові блоки. Утворення цих блоків відбувається внаслідок того, що всередині їх фрази стягуються завдяки наявності між ними контактних і дискантних міжфразових зв'язків, які мають різномодальний характер. Це ритміко-інтонаційні, лексико-семантичні і граматичні зв'язки, багатопланове переплетіння яких утворює у тексті більш і менш ущільнені ділянки. Якщо ущільнені ділянки приходяться на фрагменти тексту, які несуть найбільш насичену текстову інформацію, то менш щільні ділянки репрезентують певний спад інформаційного навантаження, що свідчить про їх співпадіння із межами, які розташовані між понадфразовими єдностями [2:15]. Таким чином, розподіл тексту на понадфразові єдності відображає його горизонтальну структуру.

Крім цього «у структуруванні тексту беруть участь лексико-семантичні лінії, які утворюються ланцюжками фраз, у яких зустрічаються семантично споріднені слова. Завдяки виокремленню рядів слів, пов'язаних одне з одним семантичними залежностями, або ж рядів фраз, які містять ці слова, ми можемо отримати окремі лексико-семантичні підсистеми тексту, які здійснюють у ньому більш чи менш самостійні тематичні напрями завдяки тому,

що у кожній з них відображається певна сфера навколишньої дійсності [2:15]». Урахування цих факторів має велике значення для методики викладання іноземних мов. Опора в навчанні на об'єктивно виокремлені структурні елементи тексту, орієнтованість як у загальних закономірностях їх компонування, так і в індивідуальних особливостях структури конкретного тексту, допомагають подолати традиційний емпіризм, який полягає у послівному та пофразовому опрацюванні лексико-граматичного матеріалу [2:17]. Студент повинен отримувати імпульси для досягнення загальнотекстової структурно-сислової орієнтації, яка допомагає переключити його змістовне сприйняття у план образу цілого тексту (термін А.А.Леонтьєва).

Текст із лінійного утворення набуває характерного для нього об'ємного характеру, який в повній мірі відповідає його головному призначенню - слугувати повноцінним відображенням того чи іншого відрізка об'єктивної дійсності. Значну роль у створенні загальнотекстової структурно-сислової організації тексту повинні відігравати передтекстові вправи, спрямовані на виявлення у тексті послідовності понадфразових єдностей, їх семантичних центрів, головних та другорядних лексико-семантичних ліній [2:17]. Уміння орієнтуватися у текстовій структурі сприяє успішному подоланню труднощів під час сприйняття: опрацювання лексико-граматичного матеріалу і його правильної змістової інтерпретації.

Навчальний текст, той, що звучить або письмовий, є центральною ланкою будь-якого циклу занять на будь-якому етапі навчання. Навчальні тексти, незалежно від того, чи вони укладені авторами підручників, адаптовані чи запозичені з оригінальних джерел без будь-якої обробки, повинні зберігати всі релевантні риси а) тексту як особливої комунікативної одиниці вищого порядку, одиниці, якою оперують у процесі спілкування на мові (наявність комунікативного завдання, цілісність та ін.), та б) жанру тексту, «представником» якого він виступає (тобто представляти конкретну мовну та структурну реалізацію певного комунікативного наміру). На будь-якому ступені навчання навчальний текст повинен бути аналогом реального конкретного жанру тексту.

«Якщо узагальнити функції, притаманні тексту на даний час, то у більшості випадків вони зводяться до наступних (називаються за ступенем поширеності у навчальному процесі): 1. Функція розширення, поповнення мовних знань учня/студента, переважно лексичних. Практичну реалізацію ця функція знаходить у широко розповсюджених завданнях, які спрямовані на те, щоб звернути увагу учня/студента на мовні елементи тексту (виписати нові слова, знайти слова/моделі за певною ознакою, навести ситуацію, в якій вживається слово, і т.д.). 2. Функція тренування, метою якої є оволодіння тими, хто навчається, певним мовним матеріалом. Реалізація цієї функції знаходить своє вираження у різних завданнях, які орієнтовані на відтворення тексту чи його частин, наприклад: відповіді на питання викладача, причому ці питання будуються так, щоб учень/студент вживав певні мовні одиниці; вивчити текст напам'ять, особливо якщо текст діалогічний; переказати текст близько до змісту тексту, вживаючи певні одиниці і т.д. 3. Функція розвитку усного мовлення – говоріння. З цією метою використовуються різні форми відтворення змісту прослуханого чи прочитаного тексту (переказ своїми словами, драматизація окремих епізодів, продумування додаткових деталей, продовження розповіді і т.д., бесіда/виступ за окремими питаннями, які акцентуються у тексті.). 4. Функція розвитку смислового сприйняття тексту – розуміння прочитаного або прослуханого тексту. Реалізації цієї функції слугують різноманітні завдання, спрямовані на перевірку розуміння сприйнятого тексту чи на виокремлення у ньому різних смислових і формальних елементів, що полегшують процеси розуміння, допомагають долати труднощі, які при цьому виникають [6:20]».

Третю та четверту функцію слід розглядати як основні, перша і друга функції носять допоміжний характер (їх можна реалізувати і без наявності тексту). У навчальному процесі текст необхідно трактувати як результат/об'єкт мовленнєвої діяльності, всі останні, суто навчальні, функції слід розглядати як допоміжні.

Кожен цикл занять – основна ланка навчального процесу – повинен орієнтуватися на практику учнів/студентів у створенні/розумінні тексту певного типу. Відповідно, у

загальному виді цикл занять є підготовкою тих, хто навчається, до здійснення того чи іншого виду мовленнєвої діяльності і практикою безпосередньо у самій діяльності.

Підготовка до діяльності включає завдання оволодіння учнями/студентами засобами і способами здійснення того чи іншого її виду, тобто компонентами діяльності. Основним на цьому ступені роботи є ознайомлення учнів/студентів із особливостями (мовними, структурними) жанру тексту, який реалізує конкретний комунікативний намір, а також із специфікою його реалізації у різних умовах – ознайомлення із специфікою тих варіантів жанру тексту, якими учні/студенти повинні володіти. Текст на цьому ступені роботи виступає еталоном певного жанру чи/ї його варіантів.

На стадії практики у мовленнєвій діяльності повинні бути широко представлені вправи на трансформацію одного і того самого комунікативного наміру у різних умовах його реалізації, якщо маються на увазі продуктивні види мовленнєвої діяльності. Якщо мова йде про рецептивні види мовленнєвої діяльності, то вправи повинні передбачати інтерпретацію комунікативних намірів авторів текстів, які сприймаються на слух чи при читанні, а також різний характер розуміння в залежності від поставлених перед реципієнтом завдань [6:21].

Для повної реалізації третьої і четвертої функції тексту у навчальному процесі необхідна типологія текстів за основним критерієм – комунікативним завданням. Така типологія, яка супроводжується описом лінгвістичних характеристик кожного типу, значною мірою допомогла б вирішити проблеми відбору і укладання текстового матеріалу навчальних посібників, дозволила б чітко охарактеризувати тексти, які пропонуються учням/студентам та очікуються від них, а також визначити, якими засобами вони повинні оволодіти для цього. Загальна схема роботи по оволодінню необхідними еталонами текстів може мати такі напрямки: визначення специфіки типу/жанру тексту, оволодіння необхідними мовними засобами, практика у реалізації конкретного комунікативного наміру у різних умовах спілкування [6:21].

Робота над будь-яким навчальним текстом може складатися із трьох основних етапів [1:63]. Першим є підготовчий етап, мета якого – засвоєння лексичного і граматичного матеріалу, який міститься у тексті, без пред'явлення самого тексту, саме ця умова забезпечує усне випередження. Оскільки текст не подається, то на стадії роботи з лексичним матеріалом використовується будь-яка інша розповідь (або окремі ситуації), інша тема. У тексті завжди можна знайти такий лексичний матеріал, який є дуже важливим для засвоєння в усному мовленні або погано запам'ятовується студентами через інтерференцію рідної мови.

Наступний етап – етап трансформації тексту. Якщо необхідно виробити у студентів вміння по-справжньому передавати зміст прочитаного, то цього необхідно навчати, а саме вчити перефразувати, комбінувати, трансформувати наявний матеріал. З цією метою використовуються різні види вправ, зокрема: ознайомлення із змістом тексту, читання одного абзацу по реченнях, читання наступного абзацу із зміною особи, від якої ведеться повідомлення, читання наступного абзацу в іншій часовій формі та ін.

Після запропонованого комплексу вправ можна задати додому скласти розповідь про певні події із тексту. У цьому випадку студенти будуть цілком готовими до неї і зможуть скласти відповідну розповідь не просто конструюючи її з готових текстових фраз, а видозмінюючи їх, де це необхідно. Однак і після відтворення підготовленої вдома розповіді робота над текстом не закінчується. Переказ тексту – лише відтворення, мовлення ж людини – завжди творчість. Тому необхідним є ще один етап роботи, на якому б студенти використовували творчо засвоєний матеріал тексту. Завдання навчання – навчити студентів говорити на основі тексту, тобто творчо використовувати вивчене.

У післятекстовий етап включені вправи на прослуховування оповідання або діалогу, складених викладачем на основі матеріалу тексту з використанням інших опрацьованих текстів, вони повинні мати інший зміст, але близький до тексту. Ефективною є робота над ситуаціями із зоровою опорою, яка має на меті навчити студентів використовувати засвоєний матеріал у зв'язку із новою ситуацією. Завершується робота з текстом складанням діалогу, який повинен нанизати на єдиний стержень все вивчене з теми [1:63-67].

Для подальшого удосконалення лексичних, граматичних і вимовних навичок на текстовому етапі слід приділяти значну увагу виконанню різних видів вправ, зокрема, вправ

на трансформацію навчального тексту, вправ для розвитку усного монологічного та діалогічного мовлення на основі тексту. Група вправ на розвиток розуміння змісту тексту включає виконання: 1) вправ безперекладного характеру; 2) вправ аналітико-перекладного характеру; 3) вправ для перевірки розуміння змісту тексту [1:128-131].

Для організації роботи над навчальними текстами велике значення має їх методична підготовка. Ця підготовка включає укладання лінгво-методичного коментаря та розробку відповідної системи вправ. До лінгво-методичного коментаря входять пояснення тих явищ, які підлягають засвоєнню на основі даного тексту. Це може бути мовний і змістовий матеріал. При виокремленні нового мовного матеріалу для коментування необхідною умовою є його зв'язок із вже засвоєним матеріалом, оскільки це створює опору для асоціативного розуміння, полегшує запам'ятовування, дозволяє повторити матеріал раніше опрацьованих навчальних текстів у нових зв'язках і контекстах.

Система вправ до тексту складається із двох основних типів вправ: мовних і мовленнєвих. Призначення мовних вправ є відпрацювання з метою закріплення мовного матеріалу, який відноситься до трьох основних рівнів мови – фонетичного, граматичного і лексико-семантичного. У цих вправах широко використовується опора на відповідні уміння та навички, яких студенти набувають під час аспектичних занять із практичної фонетики і граматики. Мовні вправи можуть виконуватися як дотекстові та післятекстові і передбачають дві форми виконання: усну та письмову. Саме письмове виконання цих вправ розвиває уміння і навички правильного письма (грамотність у вузькому значенні цього слова), сприяє кращому засвоєнню матеріалу і готує до оволодіння спеціальними письмовими формами комунікації [4:138].

Серед мовних вправ повинні бути і такі вправи, які виводять мовні явища у мовлення при допомозі завдань типу: *Fragen Sie Ihren Studienfreund nach seinen Zukunftsplänen, verwenden Sie in der Frage das Futur I* або *Stellen Sie Fragen zur folgenden Notiz, lassen Sie Ihre Studienfreunde diese Fragen beantworten, gebrauchen Sie das Demonstrativpronomen „ein solcher“ und das Futur I* [4:140].

Мовленнєві вправи слугують для розвитку вмінь і навичок у різних видах мовленнєвої діяльності. У цьому відношенні мова йде про підготовлене та непідготовлене мовлення. Поняття «підготовлене» та «непідготовлене» мовлення мають методичний характер, оскільки вони відображають ступінь володіння студентами як мовним матеріалом, так і уміннями та навичками у чотирьох видах мовленнєвої діяльності. При підготовленому мовленні студент знає, яку мовленнєву дію з якої теми і на якому матеріалі він може виконати на певному відрізку часу. Крім того, підготовлене мовлення є заданим мовленням.

Непідготовлене мовлення характеризується наявністю часового віддалення мовленнєвої дії від навчального матеріалу, який вивчається. Мовленнєва дія у цьому випадку є спонтанною реакцією на певний (мовленнєвий чи не мовленнєвий) стимул. До якісних показників непідготовленого мовлення відносяться такі риси, як експліцитність, комбінаційна непідготовленість, вмотивованість і нормальний темп мовлення. Непідготовлене мовлення, в основному, носить творчий характер.

Підготовленим чи непідготовленим може бути також писемне мовлення, а саме, читання і письмо. Розвиток навичок і вмінь письма як виду мовленнєвої діяльності може стати метою на просунутих етапах навчання у ВНЗ, коли з'являється потреба і необхідність формулювати свою думку у письмовій формі у вигляді твору на певну тему, реферату, доповіді, а також у вигляді курсової та кваліфікаційної роботи.

Вправи з розвитку вмінь і навичок підготовленого усного мовлення полягають у відпрацюванні таких форм монологічного висловлювання, як повідомлення, розповідь, опис. Текстовий матеріал слугує джерелом таких завдань, як переказ, близький до тексту, переказ тексту за планом, за ключовими словами, без будь-якої опори, короткий переказ змісту, розширений переказ, опис окремих персонажів, повідомлення про події, які описуються у тексті, розповідь або опис, побудовані на основі реалій, які містяться у тексті, короткий виступ про автора тексту, про літературний жанр книги, із якої взятий текст та ін. Завдання такого виду можуть виконуватися студентами вдома як в усній, так і в письмовій формі: в

аудиторії вони вислуховуються та обговорюються, супроводжуючись додатковими завданнями, які даються викладачем у ході роботи.

Вправи з розвитку вмінь і навичок невідготовленого мовлення спрямовані значною мірою на відпрацювання різних форм діалогічного висловлювання. Навчальний текст може слугувати основою вільної бесіди, дискусії, диспуту, які спрямовуються викладачем у певне русло. Засобами організації цієї роботи виступають питання викладача і студентів один одному, а також тези і антитези, які висуваються викладачем або студентами.

Робота з навчальними текстами тісно пов'язана із читанням як видом мовленнєвої діяльності, так і прийомом навчання мови і мовлення. Для методики навчання іноземної мови велике значення має проблема видів читання, так як залежно від виду визначається і місце читання у процесі навчання. Методика разом із психологією розробила велику кількість класифікацій видів читання на основі різних ознак даного процесу. При роботі над навчальними текстами застосовуються і розвиваються навички та вміння безперекладного читання. Цей вид читання має місце на всіх етапах навчання іноземної мови не лише у ВНЗ, але і в школі, тому студенти певною мірою уже володіють ним, тому безперекладне читання й використовується із першого етапу навчання у ВНЗ [4:142].

Оскільки навчальний текст призначений для роботи над різними видами мовленнєвої діяльності (як читанням, так і говорінням та слуханням), то він опрацьовується при допомозі різних видів читання: у завданнях, які виконуються самостійно і під керівництвом викладача, використовуються і удосконалюються читання вголос, читання про себе, цілісне (синтетичне) і деталізуючи (аналітичне) сприйняття, розуміння тексту при зоровому сприйнятті і розуміння його на слух при роботі із звукозаписом тексту. Види читання виступають і як самоціль, і як прийоми підготовки та тренування в інших видах мовленнєвої діяльності. Цим прийомам роботи відводиться багато місця на першому та другому етапах навчання.

Урок підручника містить не один навчальний текст, а декілька текстів, які мають різну методичну установку. Серед них зазвичай буває текст (або тексти) для невідготовленого безперекладного читання. До читання цих текстів студентів готує попередня робота з навчальним матеріалом, яка не має прямого відношення до даних текстів. На цих текстах відпрацьовується перш за все «культура читання» чи навички і вміння зрілого читання, що включає: уважне і вдумливе ставлення до заголовка тексту, оскільки він є опорою для розкриття матеріалу, який читається і правильно налаштовує того, хто читає; перегляд тексту цілком, щоб скласти уявлення про його основний зміст і труднощі, які він містить, бо саме перегляд тексту викликає антиципацію предмету повідомлення і змісту, що створює сприятливі умови для розвитку мовної здогадки: пошук необхідної, як правило, основної інформації; знаходження у тексті важливих деталей, які уточнюють основну думку; залучення власного досвіду і знань для розуміння тексту.

Вправи у невідготовленому безперекладному читанні виконуються як вдома, так і в аудиторії. Отримана із тексту інформація використовується потім для розвитку навичок і вмінь говоріння (для організації бесід, дискусій та ін.). На наступних етапах навчання (від кінця першого до кінця третього етапу) невідготовлене безперекладне читання посідає значне місце у самостійній позааудиторній роботі студентів.

Робота з навчальними текстами організовується відповідно до етапів навчання. На першому етапі навчання, коли основним завданням є створення бази для розвитку вмінь та навичок писемного та усного мовлення шляхом корекції вмінь та навичок у рідній мові при переносі їх на іноземну і вмінь та навичок у іноземній мові, набутих у школі, питома вага пояснень і первинного відпрацювання матеріалу навчальних текстів на аудиторних заняттях під керівництвом викладача є досить значною.

На другому етапі навчання студентам пропонуються навчальні тексти з метою розширення та поглиблення мовного матеріалу та удосконалення вмінь і навичок у невідготовленому мовленні. Тут робота із навчальним текстом стає все більшою мірою центром, який об'єднує цілий рід занять, у ході яких поглиблюється і розширюється навчально-пізнавальний характер теми, наміченої навчальним текстом. Як додатковий матеріал використовуються спеціально дібрані викладачем матеріали із книг, журналів та

газет, а також література, яка самостійно добирається студентами. Всі ці матеріали слугують для проведення занять у формі бесід та дискусій, які проходять в умовах, наближених до природних. В основі навчання тут повинен бути покладений принцип свідомого стимулювання викладачем інтелектуального мовленнєвого спілкування студентів на німецькій мові.

Різноманітний матеріал, який групується навколо навчального тексту і навчальної теми, рекомендується студентам для самостійного опрацювання у певній системі, яка поєднує роботу над книгами із прослуховуванням аудіозаписів, яка повідомляє їм як загальний, так і обов'язковий матеріал, достатньо обширний для індивідуального вибору студентів. Завдяки цьому у студентів формуються як загальні, так і окремі додаткові знання з теми, які надають їх висловлюванням характеру новизни.

На третьому етапі навчання робота з навчальними текстами набуває характеру занять із практичної функціональної стилістики. Тут тексти повинні бути різними за стилями, безпосередньо знайомити студентів із функціональними стилями сучасної німецької мови і допомагати їм практично оволодіти мовною специфікою окремих мовленнєвих стилів. Робота з навчальними текстами носить все більш самостійний характер, завдання до них стимулюють глибоке і різнобічне вивчення мовного і змістового матеріалу. Аудиторні заняття проходять у вигляді обговорення із студентами даного тексту, бесіди чи дискусії за текстом. Увага студентів повинна зосереджуватися на можливостях вираження одного і того ж змісту у різних функціональних стилях мовлення і трансформаціях у планах змісту та форми, які при цьому відбуваються [4:144-147].

При функціонально-стилістичному спрямуванні роботи з навчальними текстами на третьому етапі не слід, однак, ігнорувати ті можливості, які надає навчальний текст стосовно розширення мовних знань студентів і розвитку мовленнєвих умінь країнознавчого характеру. І на цьому етапі система вправ містить як мовні, так і мовленнєві вправи, але завдання до цих вправ орієнтують студентів на більш творчу роботу із мовним матеріалом, вимагають умінь узагальнювати і систематизувати мовний матеріал, пов'язувати його із теоретичними знаннями, які студенти отримують на лекціях та семінарах. Ряд явищ тексту повинен пропонуватися студентам для самостійного коментування.

Отже, робота з навчальними текстами базується на врахуванні структурних особливостей тексту, його функцій та жанрів. Використання текстів для навчання рецептивних та репродуктивних видів мовленнєвої діяльності є ефективним, ґрунтується на розробленій системі вправ, яка може бути удосконалена відповідно до тематики та етапу навчання у ВНЗ.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Беседы об уроке иностранного языка. Пособие для студентов педагогических институтов / Е.И. Пассов, Т.И. Колова, Т.А. Волкова, Т.Н. Добронравова, О.М. Воронова, Е.А. Крайнова / Изд-во «Просвещение», Ленинград, 1971.
2. В.А. Бухбиндер, И.В. Бессонова. Об учете структурных особенностей текстового материала при обучении чтению и аудированию (Ж-л «Иностранные языки в школе»). Сборник, выпуск 15. Москва, «Высшая школа», 1980. – 413 с.
3. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Курс лекцій: [навч.-метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня «магістр»] / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / за ред. С.Ю. Ніколаєвої – К.: Ленвіт, 2011. – 344 с.
4. Обучение иностранному языку как специальности (для ин-тов и фак. иностр. яз.): Учеб. Пособие / Бородулина М.К., Карлин А.Л., Лурье А.С. и др. – 2-е изд., испр. – М.: Высш. школа, 1982. – 255 с.
5. Тарнопольський О.Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти. Навчальний посібник. – К.: Фірма «ІНККОС», 2006. – 248 с.
6. Фоломкина С.К. Текст в обучении иностранным языкам / Иностранные языки в школе. – 1985. – № 3. – С. 18–22.
7. Curriculum für den sprachpraktischen Deutschunterricht an pädagogischen Fakultäten der Universitäten und pädagogischen Hochschulen. – К.: Ленвіт, 2004. – 256 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тетяна Токарева – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач секції німецької філології (кафедра германської філології) Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: актуальні проблеми методики викладання німецької мови в середній та вищій школі.